

STRATEGI. I Stockholm, hvor dette billede er taget, er der mere gang i bylivet end i danske og norske byer. Spørgsmålet er, hvem i Skandinavien der ender med tackle coronakrisen klogest. Arkivfoto fra slutningen af marts: Henrik Montgomery/TT/Ritzau Scanpix

Eksperiment. Skandinaviske lande går i hver sin retning

Norge, Sverige og Danmark har håndteret corona-epidemien vidt forskelligt. Der er egentlig tale om et historisk eksperiment.

ANALYSE

ASBJØRN GOUL ANDERSEN, PH.D.-STIPENDIAT, FRISCHSENTERET, OSLO

De skandinaviske lande blev ramt af coronaepidemien næsten samtidigt. I ugerne 7-10 bragte skiturister smitten med hjem, og derefter gik det hurtigt.

Da Danmark 12. marts overgik fra en inddæmnings- til en afbørningsstrategi, var antallet af smittede næsten det samme: 500 i Sverige, 514 i Danmark, 629 i Norge.

Siden har de tre lande håndteret epidemien vidt forskelligt. Der er egentlig tale om et historisk eksperiment.

Fra starten var strategien ellers den samme: Man skulle bremse smittespredningen for at undgå et overbelastet sundhedsvæsen. Målet var ikke at stoppe epidemien, men at strække den over en længere periode - flade kurven ud. Men hurtigt kørte landene i hver sin retning.

Det er velkendt, at Sverige følger sin egen kurs. Man ville ikke lukke samfundet ned. Mindre kendt er det, at Norge i

modsatning til Danmark hele vejen har fulgt WHO's anbefalinger om at opspore og teste mulige smittebærere. Og 23. marts skiftede Norge officielt til en *undertrykkesstrategi* ligesom i Østasien, Australien og senest også Tyskland. Nu ville man *bekæmpe* epidemien, ikke kun *afbyde* den.

Det er for tidligt at konkludere, hvem der kommer bedst gennem krisen. Men eksperimentet giver enestående muligheder for at vurdere, hvad der virker.

Coronaviruset smitter primært ved fysisk tæt kontakt mellem mennesker. For at bremse smitten må denne kontakt minimeres. Dette kan gøres på to måder: 1. Ved at minimere nærkontakt i almindelighed. 2. Ved at finde og isolere smittede, så de ikke smitter andre.

Det første omfatter f.eks. begrænsning af forsamlingslokaler, lukning af skoler, restauranter m.v. og opfordring til hjemmearbejde. Sådanne tiltag har været bredt anvendt i Norge og Danmark, mens Sverige har været tilbageholdende. Her har man satset på at kunne nøjes med at skærme ældre og andre risikogrupper.

Den anden tilgang kræver, at man ved, hvor smitten er. Ideen er at bryde smitteskæder gennem bred testning, kontaktopsporing og isolation af smittede. Dette har Norge hele tiden tillagt stor vægt, mens Sverige og Danmark har haltet efter. Danmark droppede kontaktopsporing allerede 12. marts.

De skandinaviske lande har deres sundhedsfaglige rådgivere: Folkhälso-myndigheten i Sverige, Seruminstittutet

i Danmark og Folkehelseinstituttet (FHI) i Norge. Landenes forskellige tilgange afspejler imidlertid ikke grundlæggende faglige uenigheder myndighederne imellem. De afspejler snarere, at landenes regeringer har tillagt vejledningen forskellig vægt.

Den ene yderlighed er Sverige, som nærmest har overladt landets statspidemiolog ansvaret for håndteringen af epidemien.

Derimod gik den norske regering imod myndighedernes anbefaling, da den 23. marts skiftede fra en afbørnings- til en såkaldt undertrykkesstrategi. Som den norske sundhedsminister udtalte det: »Dette handler om forskellige roller. FHI præsenterer et vidensgrundlag for regeringen og Helsedirektoratet, som skal tage beslutninger. Men det er regeringen, som bestemmer dette. Og der er bare én plan. Vi arbejder med at slå spredningen af viruset ned.»

I Danmark har politikere og myndigheder også haft svært ved at skjule uenigheden. Da statsministeren 11. marts lukkede store dele af Danmark ned, var der godt nok tale om tiltag, som også fandtes i myndighedernes værktøjskasse. Men de blev taget hurtigere i brug, end myndighederne havde lagt op til.

På pressemødet den følgende dag lagde sundhedsministeren heller ikke skjul på, at det var en politisk beslutning, truffet ud fra et forsigtighedsprincip. Og regeringens grænselukning 13. marts blev ligefrem undsagt af Sundhedsstyrelsen. Og så var der postyret om testning.

Med afbørningsstrategien blev testning forbeholdt personer med svære symptomer og risikogrupper. På anbefaling fra WHO annoncerede Heunicke 16. marts, at der omgående skulle testes mere. Det så myndighederne dog ikke behov for, og det har mildest talt haltet med implementeringen.

Distancerings-tiltagene ser ud til at være effektive

Norge fulgte i hælene på Danmark med både ned- og grænselukning. Men Norge fortsatte med testning og kontaktopsporing. Således havde man i Norge testet ca. 90.000 personer ved udgangen af marts, mod 23.800 i Danmark og 36.900 i Sverige. Og den norske regering har annonceret en yderligere forøgelse af testkapaciteten. I Danmark har Sundhedsstyrelsen også skiftet spor mht. at udvide testkapaciteten, men der er ingen melding om opsporing af smittetilfælde.

SÅDAN ER DET gået til, at tre lande, hvis rådgivende myndigheder fra starten har abonneret på de samme synspunkter, er endt med at gå helt forskellige veje.

Både danske og norske medier har ofte portrætteret uenighederne som en strid mellem politik og sundhedsfaglighed. Det er dog misvisende at tale om kun én sundhedsfaglighed. For mens sundhedsmyndighederne i Skandinavien ser epidemien som noget, vi skal igennem, og hvor størstedelen af befolkningen skal

smittes, har sundhedsfagligheden i Østasien og Australien haft fokus på at stoppe epidemien.

Uenigheden beror på forskellige vurderinger af, om det er muligt og fornuftigt at holde smittespredningen nede, indtil der findes en vaccine.

WHO anbefaler at begrænse smitten maksimalt. Det er denne linje, Norge har fulgt hele tiden. Alle europæiske lande har optrappet testning markant. Og Tyskland, der aldrig forlod kontaktopsporingen, følger nu også en undertrykkesstrategi. De lande, der har fulgt WHO-anbefalingerne, udmærker sig p.t. ved markant lavere dødstal.

Tiltagene i Danmark og Norge har været effektive, og smittetallet, R, er ifølge myndighederne faldet til hhv. 0,9 og 0,7-niveauer, hvor smitten i samfundet aftager. Erfaringerne fra Sverige har vist, at det er vanskeligt at skærme risikogrupper mod udbredt smitte i samfundet, og landet har langsomt lukket mere ned.

Omvendt annoncerede Danmark og Norge i denne uge genåbningsplaner. Planerne har ligheder, herunder genåbning af børnehaver og skoler, men der er en afgørende forskel.

NORGE SATSER på at holde smitten nede. Danmark vil slippe den fri. Men i et kontrolleret tempo, så sundhedsvæsenet kan følge med, og så der langsomt opbygges immunitet i befolkningen. Diverse skøn tyder på, at omkring 2 pct. kan have været smittet, så der er langt til de 60 pct., man håber, vil give flokkimmunitet.

På den måde går den danske model fra noget, der mest ligner en halv hjertet norsk model til en omvendt svensk model: Først brat nedlukning, så kontrolleret smitte. De tre lande ser altså ud til at fortsætte i hver sin retning.

Der er længe til, man kan vurdere de fulde konsekvenser af landenes strategier. Indtil videre må vi have stor effekt: I de sigtede konsekvenser af politikken før genåbningen.

Ved at sammenligne Danmark og Sverige kan man sige noget om betydningen af tidlig og omfattende nedlukning. Ved at sammenligne Danmark og Norge kan man sige noget om effekten af massiv test, opsporing og isolation af smittebærere.

Distancerings-tiltagene ser ud til at være effektive. I Danmark var der 8. april 218 dødsfald, i Sverige 687. Det er 38 dødsfald pr. 1 mio. indbyggere i Danmark, 68 i Sverige. Men Norges aktive smittetædebrødning ser også ud til at have stor effekt: I Norge var der kun 93 døde. Det er 17 pr. 1 mio. indbyggere - under det halve af Danmarks og en fjerdedel af Sveriges tal.

I øvrigt har den norske nedlukning været mindre omfattende end den danske. F.eks. har storecentre, restauranter og cafeer ikke været omfattet, og kun forsamlingsmed mere end 500 deltagere er forbudt på landsplan. Dette peger på, at aktiv testning og kontaktopsporing er effektivt og kan bidrage til en hurtigere genåbning.

Kilde: worldometers.com, 8.4.2020 analyse@poL.dk

Jeg nyder stilheden her i coronatiden

folkeskolen og gymnasiet uden fest, kram, kys og fællesskab.

ALLIGEVEL nyder jeg stilheden. Jeg hører fra mange sider om stigende frygt for recession, skilsmisser og konkurser. Jeg noterer mig, hvordan jeg med næsten sadistisk fryd lytter til andre menneskers bekymringer for sygdom, død, ensomhed og udsigter for fremtiden. Den fryd, jeg oplever, er genkendelsens glæde.

Jeg færdes hjemmeverd i den eksistentielle krise, Danmark og resten af verden befinder sig i lige nu.

For første gang i årevis føler jeg, at den ydre verden afspejler min indre verden. Der er endelig harmoni mellem min indre tilstand og verdens tilstand.

I modsætning til mange andre danskeres hverdag, så ændrede min sig ikke synsdeligt efter 10. marts 2020. Det er derfor, jeg føler mig så godt tilpas med coronakrisen.

Det var resten af landets virkelighed, der på et øjeblik tilpassede sig min virkelighed. Min virkelighed er en virkelighed, hvor bekymringen for fremtiden, sygdom og døden fylder. En virkelighed hvor isolation og tilbageholdte følelser fylder. En virkelighed, hvor langsomhed, tid til eftertanke og refleksion fylder, men også en virkelighed, hvor jeg føler mig afkoblet fra samfundet, og hvor jeg er usikker på min værdi.

MIN virkelighed blev sådan for fire år siden. Min hverdag ændrede sig med et slag i 2016, da jeg inden for få måneder først blev fyret fra mit job og kort tid efter blev diagnosticeret med kronisk uheldelig kræft.

Fra den ene dag til den næste mistede jeg først min jobidentitet og dernæst troen på mit helbred.

To år forinden var jeg blevet skilt, så jeg havde også mistet den kernefamilie, jeg havde kæmpet for at opbygge. I løbet af få måneder blev der stille i mit liv. Jeg nød ikke stilheden.

MIN HVERDAG har de sidste fire år været meget anderledes end den, jeg havde, før jeg blev syg. Sygdommen har også medført, at jeg ikke har haft et almindeligt job, siden jeg blev fyret i 2016, og på mange måder lever jeg et ret isoleret liv.

Der er meget tid til nærvær med mig selv og med mine børn, men der er også følelser af isolation, længsler, sorg over det, jeg har mistet, og frygt for fremtiden. Frygten fylder meget i min hverdag, men jeg holder den på afstand, for jeg vil være stærk, og jeg vil være en mor, der understøtter mine børns positive udvikling, så de trods alt oplever en rimelig tryk hver dag.

På mange måde sænkede der sig en stilhed over mit liv, da jeg blev diagnosticeret med kræft. Komplexiteten blev fjernet. Jeg kunne se ind i en fremtid med livsforlængende behandling med anti-stoffer og perioder med kemoterapi.

Jeg var intet mindre end rædselsslagen ved udsigten til livslang kemoterapi og et væsentligt forkortet liv, men midt i angsten indså jeg også en følelse af lettelse. En lettelse over at give slip. Give slip på kampen, stressen og sænke farten. Pludselig kunne jeg trække vejret helt ned i maven og høre stilheden, der sænkede sig. Ud af stilheden voksede der en op-

Jeg færdes hjemmeverd i den eksistentielle krise, Danmark og resten af verden befinder sig i lige nu

vende blikket indad. Jeg havde fået mange advarsler inden i form af søvnløshed, stresssymptomer og andre fysiske og psykiske stresssymptomer, men jeg kunne jo ikke stoppe helt op. Det sørgede kræftdiagnosen for, at jeg gjorde.

JEG HAR stadig kræft, jeg lever stadig, og jeg lytter stadig.

Jeg ville lyve, hvis jeg sagde, at jeg ubetinget synes, det er en gave at leve i den frygt, som en kronisk kræftdiagnose fører med sig. Ikke desto mindre har diagnosen lært mig at stoppe op, være nærværende og nyde de små mirakler og vidunder i livet.

Jeg lever meget mere nu, end jeg gjorde før, for mine sanser er blevet skærpede, og jeg er mere opmærksom og nænsom over for andre mennesker og over for mig selv. Hvad ville der mon ske, hvis coronakrisen fører til mere nænsomhed mellem mennesker og mellem naturen og mennesker?

I overført betydning er coronavirus måske Jordens sidste chance for at stoppe op, lade stilheden sænke sig, trække

mærksomhed på mange af de følelser, jeg havde holdt ud i strakt arm og undgået at møde. I stilheden begyndte kræftsygdommen på en måde at give mening for mig.

Det var kropens sidste udvej for at få mig til at stoppe op, lytte og vende blikket indad. Jeg havde fået mange advarsler inden i form af søvnløshed, stresssymptomer og andre fysiske og psykiske stresssymptomer, men jeg kunne jo ikke stoppe helt op. Det sørgede kræftdiagnosen for, at jeg gjorde.

Jeg troede, at jeg havde vænnet mig til det her liv med kræft, kontroller, skanninger, behandlinger og dystre udsigter for fremtiden.

Da coronakrisen ramte landet, følte jeg mig bedre rustet til at være i forandringsprocessen end mange andre, for jeg har erfaring med at blive bremsset op og sat på pause. Jeg følte mig måske også en lille smule bedredvidende, overskudsagtig og ret kompetent i krisehåndtering. Det er jeg ikke.

I stilheden bliver jeg overrasket over den voldsomhed, mine undertrykte følelser presser sig på med.

JEG FRYGTER pludselig stilheden, og hvad den vil afsløre. Jeg føler mig blottet og demaskeret. I takt med at toget i baghaven er sat på 20-minutters drift, buldrer toget fra mit indre frem. Akkompagneret af tidens stemmer i medierne, der ordsetter menneskelige behov for kys, kram og nærvær, vækkes mine undertrykte længsler efter at stå ved mig selv og efter andre menneskers nærhed. Jeg savner parforholdet, intimiteten, vin på terrassen og

fælles madlavning. Siden jeg mistede mit arbejde og fik min diagnose, har jeg undertrykt mine behov for tætte relationer, kærlighedsrelationer og arbejdsrelationer. Jeg har ment, at jeg skulle kæmpe alene og være stærk for at blive værdig til at invitere andre ind i mit liv.

Ekkoet fra de andre sjæles stemmer når mig gennem morgensangen på DR 1 med altid smilende Philip Faber. Hver en celle i min krop synger med på den sang, vi er fælles om. I sangen 'Giv os lyset tilbage' rammes jeg af strofen »Fællesskab fødes, når JEG bli'r til OS!«. Den minder om, at ingen bør gå alene på livets vej. Heller ikke jeg.

Coronakrisen har medført en lang række sociale tiltag på både traditionelle medier og på sociale medier. For kort tid siden kunne jeg kun have drømt om at tænde for DR kl. 9.05 og synge med på fællessang, men det gør jeg nu. Jeg synger med hver morgen, med grødet stemme af længsler efter det, jeg savner.

På den måde holder coronakrisen et spejl op for mig, hvor jeg kan se mine egne undertrykte følelser og længsler. Vi ved ikke, hvilke forandringer coronakrisen fører med sig på sigt, men vi ved om forandringsprocesser, at de medfører, at noget tabes og andet skabes.

JEG VED, at coronakrisen har vækket mig af en døs, og at jeg ikke vil vende tilbage til det liv, jeg levede før krisen. Jeg vil ikke tilbage til et liv præget af frygt og skam, og hvor jeg kun viser den muntre facade.

Min kræfts sygdom har lært mig mange ting. Jeg lærer langsomt og har brugt år på at vente på, at jeg mod alle odds ville opnå det medicinske kvalitetsstempel

'rask', så jeg kunne få mit gamle liv tilbage.

Coronakrisen støtter mig i at erkende, at selv om jeg skulle blive rask, så vender hverdagen, som jeg kendte den, ikke tilbage.

Jeg behøver ikke vente på en utopisk raskmelding eller på, at coron-

akrisen er slut, før jeg begynder at stå ved mig selv og se mine længsler og behov i øjnene. Jeg har kun øjeblikket at leve i, og i dette øjeblik er jeg tindrende lykkelig for, at kræfts sygdommen er i ro.

Thich Nhat Hanh skriver, at »den kollektive bevidsthed består af mange forskellige individuelle bevidstheder, og samtidig rummer hver individuel bevidsthed den kollektive bevidstheds elementer«.

Måske er jeg ikke alene om at se coronakrisen som et spejl, og måske kan coronakrisen ses som Jordens spejl på uerkendte ubalancer, der afslører livet, som det virkelige er. Det, vi ser, kan være en smertefuld erkendelse, men måske er det det, der skal til, for at menneskeheden fremover kan leve med mere fred, harmoni og glæde.

Jeg nyder igen stilheden. I stilheden hører jeg mit hjerte kalde.